

Literatura religijna w Nubii chrześcijańskiej. Greckie manuskrypty z Qasr Ibrim.

Qasr Ibrim, po grecki i koptyjsku zwane Phrim, zaś po staronubijsku Silmi, było ufortyfikowanym założeniem położonym w Dolnej Nubii, mniej więcej w połowie drogi pomiędzy Pierwszą i Drugą Kataraktą nilową. Qasr Ibrim pełniło prawdopodobnie rolę stolicy królestwa Nobadii w okresie od piątego do pierwszej połowy siódmego wieku, a następnie, po włączeniu Nobadii do Makurii, stolicę prowincji i siedzibę zarządcy zwanego eparchem. Qasr Ibrim było stolicą biskupstwa od momentu chrystianizacji królestw nubijskich w szóstym wieku do końca XV wieku. Usadowione na szczycie góry 60 metrów powyżej poziomu rzeki, Qasr Ibrim nie zostało zalane przez wody sztucznego Jeziora Nasera, co pozwoliło misji Egypt Exploration Society na prowadzenie wykopalisk w latach 1963–2008. Wykopaliska przyniosły niezwykle obfity plon znalezisk, przybliżających różnorakie aspekty kultury materialnej i duchowej miasta i jego mieszkańców w okresie chrześcijańskim. Najbardziej niezwykłym znaleziskiem była bogata kolekcja źródeł pisanych. Odkryto tam ponad 1000 fragmentów pergaminowych, papirusowych, papierowych oraz skorup naczyń (ostrakonów) z tekstami po grecku, koptyjsku i staronubijsku, reprezentującymi różnorakie gatunki dokumentarne i literackie. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje zespół fragmentów greckich ksiąg liturgicznych odkrytych w przemieszonym skupisku wokół katedry, interpretowany jako pozostałości biblioteki katedralnej. Tylko niewielka część znalezisk została dotychczas opublikowana. Obecnie teksty znalezione podczas wykopalisk w Qasr Ibrim rozproszone są w kolekcjach Muzeum Brytyjskiego, Muzeum Koptyjskiego w Kairze, Muzeum Egipskiego w Kairze oraz Muzeum Nubijskiego w Asuanie.

Głównym celem prezentowanego projektu jest przygotowanie całościowej edycji greckich manuskryptów literackich z Qasr Ibrim, obejmującej zarówno teksty nieopublikowane jak i opublikowane. Włączenie tych drugich uzasadnione jest poprzez fakt, że ich publikacje są niezwykle rozproszone i często wymagają rewizji tak jeśli idzie o odczytanie jak i interpretację. Dzięki projektowi udostępniona zostanie bogaty i różnorodny zespół źródeł pisanych, zawierający między innymi fragmenty Biblii, apokryfy, literaturę patrystyczną i hagiograficzną, homilie oraz teksty liturgiczne. Publikacja znacząco powiększy korpus tekstów literackich znanych nam z Nubii chrześcijańskiej i znacząco przyczyni się do poszerzenia naszej wiedzy na temat kultury chrześcijan nubijskich oraz ich religijności. Ponadto pozwoli ona na analizę praktyk liturgicznych kościoła nubijskiego, które ze względu na brak opublikowanych źródeł pozostaje wciąż jednym z największych wyzwań dla badaczy. Zostanie również podjęta próba umieszczenia praktyk nubijskich w szerszym kontekście tradycji Kościołów Wschodnich. Dodatkowo projekt przewiduje też badania paleograficzne oraz kodykologiczne, które w połączeniu z analizą paralel tekstowych powinny pozwolić odpowiedzieć na pytanie o źródła Nubijskich tradycji literackich.